

ԱՆՑՅԱԼԻ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅԻ ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐԻ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ
ԴԻՏԱՐԿՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔ ԳՐՈՂ ԷԼԻՖ ՇԱՖԱԿԻ «ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԲԻՃԸ» ՎԵՊԻ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

(«Թուրքերի աչքերում անցյալն այլ աշխարհ է» Է. Շաֆակ)*

Լուսինե Ղարախանյան

Բանալի բառեր¹ անցյալի ըմբռնում, կառուցողական ներկա, սահման, ապաշխարություն, սիմվոլացում, ազգային հիշողություն, կարծրատիպեր, ֆունդամենտալ հայացքներ, սերունդների փոխհարաբերություն:

Անցյալի ու ներկայի, «օտարի» ու «յուրայինի» փոխհարաբերության հարցի դիտարկումը արդիական է բոլոր ժամանակների, հատկապես մեր օրերի համար: «Ստամբուլի բիճը» վեպի հրատարակումից հետո Էլիֆ Շաֆակին մեղադրանք է առաջադրվել Թուրքիայի քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածով, որը վերաբերում է ազգային ինքնությունը վիրավորելուն: «Ստամբուլի բիճը» թուրք և ամերիկահայ ընտանիքների, մասնավորապես նրանց իրար հետ կապող գաղտնիքների մասին է, որոնք առաջացել են պատմական դաժանությունների հետևանքով:

Հեղինակը նկարագրում է թուրքական ընտանիք, որտեղ միայն կանայք են ապրում, մեկը ֆունդամենտալ մուսուլման է, մյուսը՝ ժամանակակից հայացքների տեր: Ստեղծագործության մեջ նաև հայկական ընտանիքի պատմություն է՝ անցյալի ծանր բեռով և վիճահարույց ներկայով: Ինքը՝ Էլիֆ Շաֆակը, կախված չէ ինքնության պատկանելության զգացողությունից: Նրա ինքնությունն, ըստ էության, ժամանակի ընթացքում փոփոխության է ենթարկվում: Եվ մենք գործ ենք ունենում ոչ թե ինքնությունից հրաժարվելու, այլ անձի լիակատար ինքնահաղթահարման և ապաշխարման գործընթացի հետ: Սա հեղինակի ամբողջականության և ներքին համերաշխության գործընթացն է, որտեղ ըստ էության խաղաղ ներդաշնակության մեջ են խմբային անգիտակցականն ու էգոն, ընդ որում, անցյալի հետ առերեսումից չեն տուժում նրա էգոյի իդեալները: «Անհատները խմբերի նման կարող են ունենալ տարբեր ինքնություններ՝ ժառանգական, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, էթնիկական և այլն: Ինքնության տեսակների կարևորությունը խմբի կամ անհատի համար ժամանակի ընթացքում կարող է փոխվել», - գրում է Ս. Հանթինգթոնը[1]: Իսկ ահա Ֆրեդերիկ Բարտլետը (Frederick Charles Bartlett), ով կարևորում է անցյալի «սխեմատիկ» գերակա ազդեցությունը անհատի վրա, միաժամանակ նշում է, որ հիշելը մարդուն օգնում է տիրապետել և վայելել փոփոխություններով լի աշխարհը[2]: Այստեղ արդեն նայած, թե ով ինչ ձևով է դա անում: Իսկ ահա հիշողությունն ուսումնասիրողներից մեկ այլ հետազոտողի՝ Մ. Հայբվախսի դիտարկմամբ հիշողությունը մի մատերիա է, որը ցույց է տալիս, թե ինչպես են հիշողությունները համատեղ աշխատում հասարակության մեջ, ինչպես են նրանց գործողությունները կառուցվում ըստ սոցիալական պատվերի[3]:

Տիրապետում են իրավիճակին[4]. սա հիշողությունը ոչ թե բեռ կամ տառապանք ընկալելն է, այլ հիշողությամբ իրավիճակին տիրապետելը:

* Հոդվածն ընդունվել է 24.03.20:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել է ԱրՊՀ մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնը: 31.03.20:

XX դարասկզբի մեկ այլ հեղինակի՝ Գեորգ Սիմմելի (**Georg Simmel**) տեսական բնույթի որոշ դիտարկումներ հիմք դրեցին աշխատությունների շարքի նվիրված հիշողության ու կորստի վկայությունների կապերին[5] :

Էլիֆ Շաֆակը «Ստամբուլի բիճը» ստեղծագործության մեջ ուղիղ տեքստով խոսում է հայոց ցեղասպանության մասին: «... երբ հայերը դեռ Օսմանյան կայսրության մի մասն էին, Օսմանյան կառավարության կողմից վտարվածների մեջ գրողներ, բանաստեղծներ, արվեստագետներ, մտավորականներ են եղել: Սկզբում ազատվել են «ուղեղներից», դրանից հետո արքայի են մնացածին՝ հասարակ ժողովրդին: Սկիզբից շատ հայ ընտանիքների պես Չաքմաքչյաններն էլ և՛ հպարտանում, և՛ անհանգստանում են, երբ երեխաներից մեկը գրել-կարդալու չափից դուրս շատ ուշադրություն է դարձնում, և երբ գնահատականը միջինից չափազանց բարձր է լինում», -գրում է Շաֆակը: Մեկ այլ տեղում գրում է. «Անցյալում կորուստներ ունեցածների համար երևակայությունը թունավոր հեղուկ է, աննկատ տարածվում է արյան մեջ, խախտում կառուցվածքը, խոչընդոտում ապագայի ու ներկա կյանքի վրա կենտրոնանալուն: ...Սկիզբում հայ լինել նշանակում է ողջ մնացածների թոռ լինել: Եթե որպես ողջերի երեխա ցանկանում ես կարդալ, մտածել, գրել և երագել, դա պետք է անես անձայն» [6]: Շաֆակը անդրադարձնում է նաև որբանոցներին ու որբացած հայ մանուկներին. «Տասներկու տարեկանից փոքր բոլոր հայ որբերին երկրի որբանոցներ հանձնելու հրաման էին ստացել, կամ էլ հույս ունեին այդպիսով փող պոկել: Իհարկե՝ Շուշանին էլ: «Բոլորը նրան Շերմին էին ասում: Մեկ էլ՝ ազգանուն սվեցին՝ 626» [7]: Բավականին հետաքրքիր գեղարվեստական ու նաև հոգեբանական ու հոգեվերլուծական հնարքներով Էլիֆ Շաֆակը ներկայացնում է լռության խորհուրդը, որն ավելի շատ խեղդող ու ճնշող ազդեցություն է ունենում եղբունի երկրորդ և հաջորդ սերունդների վրա: Այսպես, անձայն են մնում վեպի գլխավոր հերոսներից մեկի՝ Արմանուշի բոլոր երագները, Արմանուշի վարքագիծը դառնում է ստերեոտիպացված, վարքն ու մտածողությունը՝ մշտապես լարված: Նա եղեռնից տուժածներից և սկիզբում հաստատված հայ ընտանիքի թոռ է, որի մայրը Միջին Արևմուտքում ծնված, բողոքական ամերիկուհի է և հայկական ընտանիքից վրեժ է լուծում թուրք ամուսնու՝ Մուստաֆայի միջոցով: Ներքին կոնֆլիկտների ու երկվության մեջ է հայկական ընտանիքում ծնված Արմանուշը, ում մայրը՝ Ռոզը, բաժանվելուց հետո ամուսնացել էր թուրք Մուստաֆայի հետ: Այս փաստը ներառում ու բարդութափորում էր Արմանուշին: Ոչ մեկի մոտ չէր խոսում թուրք խորթ հորից: Արմանուշի համար շատ դժվար էր ապրել թուրք հոր և հայերին ատող մոր ընտանիքում, նա տատանվում էր «հպարտ, բայց կորուստ ունեցած հայ ընտանիքի և հիստերիայի աստիճանի հակահայ մոր միջև»: Արմանուշը նախընտրում էր չխոսել ընտանիքի մասին: «Իմանալով, որ գաղտնիքները գրիպից արագ են տարածվում, գաղտնիքներն էլ, լռությունն էլ պահպանում էր» [8]: «Եթե մի հայի մոտ «Մուստաֆա» անուն ասեր, նա միանգամից կփշաքաղվեր» [9]: Երկու ընտանիքների արանքում հայտնված ու արհեստականորեն երկատված Արմանուշը կայքում ընտրել էր իրեն «Մադամ վտարված հոգի» կեղծանունը՝ ի պատիվ իր շատ սիրելի Ջապել Եսայանի՝ 1915 թվականին Օսմանյան կառավարության արքայազն Սաքրնջայի հայ մտավորականների ցուցակում միակ կին գրողի:

Վեպում բազմաթիվ են հայերի նկատմամբ արտահայտված դրական հետերոստերեոտիպերը, արևկա են նաև բացասական ավտոստերեոտիպեր թուրքերի նկատմամբ: Բավականին շատ են հոգեբանական նույնացումները հայկական էթնոսի հետ, և հակառակը՝ իդենտիֆիկացիայի նվազ դրսևորումներ սեփական էթնոսի հետ: Բերենք մի քանի օրինակներ. «-Ասա՛ ինձ, քանի՞ թուրք է հայերեն սովորել: Հը՞, կա՞ն այդպիսի թուրքեր: Ոչ» [10]: Անցյալը, ըստ էության, ներկա չէ: Սակայն «Ստամբուլի բիճը» վեպում անցյալի ու ներկայի սահմանները միավորվում են: Վեպի տեքստում բացակայում է քաղաքական ենթատեքստը: «Կյանքը ծայրեծայր գոյատևման պայքար է, սա-

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2020

կայն եթե հայ ես, երեք անգամ ավելի դժվար է լինում, երեք անգամ ավելի բարդ: Անց-
յալում կորուստներ ունեցածների համար երևակայությունը թունավոր հեղուկ է, անն-
կատ տարածվում է արյան մեջ, խախտում կառուցվածքը, խոչընդոտում ապագայի և
ներկա կյանքի վրա կենտրոնանալուն:

«Միայն հայր կարող է հասկանալ, թե ինչ է նշանակում այսքան պակասելը, թվով այս-
քան փոքր մնալը: Էտած ծառի պես փոքրացանք»[11],- գրում է Էլիֆ Շաֆակը՝ նաև
այսպես զգալով հայերի կորստի բովանդակ մեծությունը:

Բավականին շատ են վեպում արտահայտված բացասական ավտոստերեոտի-
պերը, որոնք վերաբերում են թուրքերին: Ստերեոտիպերն արտահայտված են հիմնա-
կանում Քազանցընների թուրքական ընտանիքի կենցաղի ու բարքերի միջոցով: «Քա-
զանցընների ընտանիքը ուրիշների պատմությունները երբևէ չմոռանալու և սեփական
պատմությունները վայրկենական ջնջելու հակում ունեցող ընտանիք էր»[12]: Ըստ
էության հեղինակն այս մտքի տողատակում արտահայտում է թուրքական էթնոսի հո-
գեկերտվածքի ընդհանրական որակներից մեկը՝ կանխամտածված ամենգիան կամ
ուրացությունը: Մեկ այլ տեղում հեղինակը թուրքական դեմոկրատիան համեմատում է
ալկոհոլային խմիչքի հետ: «Եթե այս երկրում գոնե մի քիչ դեմոկրատիա կա, այս ծեռ-
քես ալկոհոլի շշին ենք պարտական, դրսից եկող շտապօգնության մեքենայի ծայնը
լռեցնելու համար՝ ծայնը բարձրացրեց: Ոչ սոցիալական ռեֆորմները, ոչ քաղաքա-
կան շարժումները, ոչ անգամ ազատագրական պատերազմը: Թուրքիային մյուս բոլոր
մուսուլման երկրներից առանձնացնողը սա է: Այս գարեջուրը, այս գարեջուրը... բարձ-
րացրեց գավաթը, ասես հիմա մյուս գավաթներին էր գարկելու ազատության և գարգա-
ցած քաղաքացիական հասարակության խորհրդանիշը» [13]:

Վեպի հետաքրքիր կերպարներից է թուրք Քազանցընների ընտանիքի դուստրե-
րից մեկի աղջիկը՝ Ասյան: Խոսելով թուրքերի մասին՝ Ասյա Քազանցըն (թուրքական
ընտանիքում ծնված բիճը) ասաց. «Ոչ թուրք տղամարդիկ էլ բոլորը կամ բռնաբարող
են, կամ բռնապետ, կամ էլ պայմաններից է կախված: Ոչ թուրք բոլոր կանայք առաջին
պատահածի հետ քնում են»[14]: Ստամբուլի բիճը լինելու անեծքով ներկայացվում են
անմարդկային բարքերը, որոնք կենսական են այդ ընտանիքում: Թերևս ամենահրեշա-
վոր ու դաժան իրականությունը Ասյան ծնվել է ինցեստի արդյունքում: Նրա գենետիկ
հայրը քեռին է՝ Մուստաֆան: Ասյայի տառապանքները ձգվում են տարբեր դրվագնե-
րում ու տեսարաններում: «Հասարակության և Իմ մեջ խոր անդունդ կա. եթե նրա վրա
դողացող կախտի կամուրջ է, երկու կեներն իրար կապելու հուսահատ փորձերի փո-
խարեն բաց թող կամուրջը: Կարող ես հասարակությանը հեռվից ցոտեսություն ասել և
ընդմիջտ մնալ Քո տարածքում»[15]: Նա կենտրանացած է բիճ լինելու իր ցավի վրա.

Ես այսօր ինձ ցավեցնում եմ,

Որ տեսնեմ՝ արդյոք դեռ զգում եմ,

Ես կենտրոնանում եմ ցավի վրա՝

Միակ բանը, որ իրական է:

Ասյան շարունակում է ընտրել Ջոնի Քեշի երգերի այն պատառիկները, որոնք
նրան հոգեհարազատ են, սրտի խորքից բխած: Նա նախանձում է իր Մեծ տատիկին
ու երագում ունենալ այգիեյների նրա հիվանդությունը, որը աստիճանաբար հալեցնում
է նրա հիշողությունը: Ասյան քաղցր ու անմեծ է համարում այդ հիվանդությունը: «Այգ-
իեյներն այնքան էլ սոհաճ չէ, ինչքան կարծում ենք: Անցյալը շղթա է, որից պետք է ա-
զատվենք»[16]:

Ստեղծագործության առանցքային խնդիրը ոչ միայն հիշողության ու խոստովա-
նության, այլ ինքնության պահպանումն է: Մարդիկ երկու մասի են բաժանվում՝ օրորո-
ցից մինչև գերեզման միևնույն անունը կրող, այսինքն՝ իրենց ներսի ճշմարտությանը
համապատասխան, իրենց ինքնությանը հավատարիմ մնացողներ, և իրենց անունները
չպահողներ, այսինքն՝ տառերը փոփոխելով, տատանվող հոգիներով՝ նոր անուններ և

կեղծանուններ վերցնողներ, անունների բազմազանության մեջ ընտրություն չկատարողներ:

Թուրք հեղինակը շատ լավ պատկերացում ունի հայկական մշակույթի և հայերի մասին ընդհանրապես: Նա հետաքրքիր ու միանգամայն դրական տեսանկյունով է անդրադառնում Չապեյ Եսայանին, նշում նրա գրած «Ավերակներու մեջ» գրքի մասին: Նա խոսում է նաև ենիչերիների մասին. «Նրանք, ովքեր հավատում են Օսմանյան կառավարության արդարությանը, չգիտեն ենիչերիների պարադոքսը: Ենիչերիները քրիստոնյա երեխաներ էին, ովքեր սեփական ժողովրդին արհամարհելու և անցյալը մոռանալու գնով հավանական հասարակական աստիճանների գազաթին հասնելու նպատակով կրոնափոխվելու էին Օսմանյան պետության կողմից»[17]: Գրքում հետաքրքիր ձևով է ներկայացվում նաև ենիչերիների պարադոքսը, որը բնութագրվում է անցյալի մնացորդների և փայլուն ապագայի խոստման խճանկարով, որում կան հիշողություն, տխրություն և անարդարություն:

Շաֆակը տեքստում անդրադառնում է նաև հայերի մասին գոյություն ունեցող բացասական ստերեոտիպերի. «Այսպես եկավ այն եզրակացության, որ հայերը հաճախ են սիրում խղճալ իրենք իրենց»[18]: Իրականում սա հայերի բացասական այն որակն է, որն այլևս ծածկագրված է մեր հոգեկերտվածքում:

Վեպում անցյալն ու ներկան բխվում են Արմանուշի՝ Ստամբուլ կատարած այցի ժամանակ: Քազանջընների ընտանիքում նա զգաց իր օտարությունը, երբ խոսք եղավ «System of a Down» ռոք խմբի թուրքերի նկատմամբ ունեցած ատելության մասին: Արմանուշը խորթ հոր թուրք ընտանիքին ներկայացավ որպես Արմանուշ Չաքմաքչյան՝ նշելով Ստամբուլում նախկինում բնակվող տատիկի ու պապիկի հայտնի ընտանիքի մասին: Նա պատմեց ընթերցասեր պապիկի ու իր նմանության մասին՝ նշելով, որ նա, ցավոք, մահվան դատապարտված այն մտավորականների ցուցակում էր, որոնց մեջ էին քաղաքական պարագլուխներ, բանաստեղծներ, գրողներ, լրագրողներ, հոգևորականներ... ընդհանուրը՝ 234 մարդ: «1915 թվականի ապրիլի 24-ի երեկոյան Ստամբուլի հայերին ձերբակալելով՝ հոգ են տարել նրանց անվտանգության մասին: Բոլորն այդ օրը տոնական են հագնվել, ասես ինչ-որ արարողության էին գնում...»[19]: Արմանուշը Քազանջընների ընտանիքին պատմում է տատիկի ընտանիքի ողջ պատմությունը, որ մնացել էր առանց հոր, և այդիացած տատիկի ու հազարավոր հայերի տառապալից պատմությունը: «Ինքը որպես հայ աղջիկ հավատում էր, որ իր սերնդից առաջ ապրած սերունդների՝ պապերի հոգիներն իր մեջ են ապրում: Մինչդեռ շարքային թուրքի և իր ծագման միջև տևականության նման զգացում չկար» [20]: «Հայերն ու թուրքերը հավանաբար ապրում են տարբեր ժամանակային գոտիներում: Հայերի համար ժամանակը մի շրջան է. անցյալի՝ ներկայում նորից ծնվելու, ներկայի՝ ապագա ծնելու մի շրջան: Հավանաբար, թուրքերի համար ժամանակը շատ տեղերում բաժանված, կտրտված գծի է նման. անցյալը մի կոնկրետ կետում ավարտվում է, այժմ գրոյից է սկսվել: Թուրքերի անցյալի և ներկայի միջև մասնատվածությունից բացի այլ բան չկա»[21]:

Ստամբուլի սրճարաններից մեկում նստած երկու սերունդների ներկայացուցիչները՝ Այսան և Արմանուշը, խոսում են հայոց ցեղասպանության մասին՝ Սուլթան Համիդի պանիստատական, պանթուրքիստական լծից, 1909 թվականի Ադանայի կոտորածներից ու 1915 թվականի տեղահանությունից... «Սրանք մի բան հիշեցրի՞ն: Երբեք չէ՞ս լսել «Հայոց ցեղասպանություն» ասվածը:

Իսկ Այսայի կարծիքով տևականության զգացումը հիմնալի առանձնահատկություն է, և այն մարդուն հանդուրժող է դարձնում. «Տեսնում են, թե որքան կարևոր և որքան ողբերգական է պատմությունը քո ընտանիքի համար, և հարգում են հուշերը կենդանի պահելու ձեր ցանկությունը, որպեսզի ձեր պապերի ողբերգությունը չմոռացվի: Բայց մեր ճանապարհները հենց այստեղ բաժանվում են: Քոնը հուշերի ճամփորդու-

յունն է, հիշողության բացարձակացում: Իսկ ինչ վերաբերում է ինձ, ապա ես կնախընտրեի Մեծ տատիկիս նման լինել: Երանի ոչինչ չհիշեի»[22]:

Գուշակությամբ զբաղվող Բանու մորաքրոջ վրա ևս ազդել էր Արմանուշի պատմությունը: Այս պատմությանը ավելի մոտիկից ծանոթանալու համար նա դիմում է չար հոգիների խմբին պատկանող Աղուլու Բեյին, ով պատմեց 1915 թվականի տոկալի դեպքերին «իր մասնակցության» մասին: Չար հոգիներն ամեն բան գիտեն: Աղուլու բեյի բերանով Շաֆակը ներկայացնում է Արմանուշի ընտանքի ողջ պատմությունը և «առաջարկում պատմել աղջկան»: Ավելին՝ Աղուլու բեյի բերանով Շաֆակը ներկայացնում է վեպի թերևս ամենասահմանակեցուցիչ սքոդլած գաղտնիքը. բիձի ծնունդը՝ սրբապղծության և արյունապղծության դրսևորմամբ:

Վեպի հետաքրքրաշարժ լուծումներից է նաև «Նռան հատիկներ» տասներկուերորդ հատվածը, որտեղ ներկայացվում է Հովհաննես Իստամբուլյանի «Աղավնու կորած ձագ և խաղաղ Գարնան Երկիր» մանկական գիրքը, որը ընտանիքի և ընկերների հետ տաք երկնքի վրայով թռչելիս կապույտ երկնքում ճանապարհորդ կորցրած փոքրիկ աղավնու մասին է: Խոսելը մեղք է դառնում նաև հեքիաթի աղավնու համար: Պատմությունն իրականում տխուր է, բայց ոչ անհույս:

«Ստամբուլի բիձը» թվում է թուրքերի մասին գրելու Էլիֆ Շաֆակի մեկնակետն է: Նրան հաջողվել է հասնել ոչ միայն թրքությունը ցույց տալուն, այլև դրա ժառանգման ընթացքն ու այն փոխելու մղումների, հայերի ու թուրքերի հնարավոր երկխոսության, անցյալի ու ներկայի դիտարկմանը:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. **Хантингтон С.**, Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности, АСТ, Москва, 2004, стр. 53
2. **Remembering:** A Study in Experimental and Social Psychology, Citation: Bartlett, F.C. (1932). Remembering: A Study in Experimental and Social Psychology. Cambridge University Press. Chapter 2, p. 4.
3. Մարության Հ.Տ., Հիշողության դերն ազգային ինքնության կառուցվածքում. տեսական հարցադրումներ. – Երևան, «Նորավանք», 2006, էջ 18:
4. Frederic Bartlett, For the Routledge Handbook of Philosophy of Memory, p. https://www.academia.edu/30679099/Frederic_Bartlett.
5. Մարության Հ., Հիշողության դերն ազգային ինքնության կառուցվածքում. տեսական հարցադրումներ. – Երրևան: «Նորավանք», ԳԿՀ, 2006. էջ 15:
6. Շաֆակ Էլիֆ, Ստամբուլի բիձը: Վեպ, Երևան, Անտարես, 2012, էջ 116:
7. Նույն տեղը՝ էջ 267:
8. Նույն տեղը՝ էջ 111-112:
9. Նույն տեղը՝ էջ 112:
10. Շաֆակ Էլիֆ, Ստամբուլի բիձը: Վեպ, Երևան, Անտարես, 2012, էջ 112:
11. Նույն տեղը՝ էջ 71,72:
12. Նույն տեղը՝ էջ 73:
13. Նույն տեղը՝ էջ 103-104:
14. Նույն տեղը՝ էջ 233-234:
15. նույն տեղը՝ էջ 162:
16. Նույն տեղը՝ էջ 167:
17. Նույն տեղը՝ էջ 132:
18. Նույն տեղը՝ էջ 197
19. Նույն տեղը՝ էջ 181:

20. Նույն տեղը՝ էջ 184:

21. Նույն տեղը՝ էջ 184:

22. Նույն տեղը՝ էջ 199:

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Անցյալի ու ներկայի սերունդների փոխհարաբերության դիտարկումը թուրք գրող Էլիֆ Շաֆակի «Ստամբուլի բիճը» վեպի համատեքստում Լուսինե Ղարախանյան

Հոդվածում փորձ է արվել ներկայացնելու թուրք գրող Էլիֆ Շաֆակի «Ստամբուլի բիճը» վեպի հոգեբանական համատեքստը: Դիտարկվել է անցյալի ու ներկայի սերունդների փոխհարաբերությունների հարցը գեղարվեստական երկում արտացոլված երկու ընտանիքների օրինակով: Վեպում Էլիֆ Շաֆակը կերտում է սոցիալական իրականության իր մոդելը, որի վրա անցյալը ոչ մի ներգործություն չունի և, որը հեռու է սուբյեկտիվության կադապարող սահմաններից: Վեպի տեքստում ու ենթատեքստում ներկայացված տեղեկությունները հայերի ու հայոց ցեղասպանության մասին հոգեբանական կառուցողական գործընթաց է, որն ընդգծում է հեղինակի՝ անցյալի հետ ունեցած անձնական հոգեբանական կապի ու դրանից ձերբազատված վիճակի պատկերը: Հոդվածը նաև ապաշխարած թուրքերին գնահատելու փորձ է:

РЕЗЮМЕ

Наблюдение за взаимоотношениями поколений прошлого и настоящего в контексте романа турецкого писателя Элифа Шафака " Стамбульский бич Лусине Караханян

Ключевые слова: понимание прошлого, конструктивное настоящее, граница, раскаяние, символизация, национальная память, стереотипы, фундаментальные взгляды, взаимоотношения поколений

В статье предпринята попытка представить психологический контекст романа турецкого писателя Элифа Шафака "Бастард Стамбула". Вопрос об отношениях между прошлым и настоящим поколениями был рассмотрен на примере двух семей, отраженных в художественной литературе. В романе Элиф Шафак строит свою модель социальной реальности, на которую прошлое не оказывает никакого влияния и которая далека от всепроникающих границ субъективности. Информация, представленная в тексте и контексте романа, представляет собой конструктивный психологический процесс об армянах и геноциде армян, подчеркивающий личную психологическую связь автора с прошлым и состоянием освобождения от него. Эта статья также является попыткой оценить раскаявшихся турок.

SUMMARY

**Observation of the Relationship Between Past and Present Generations in the Context of Turkish Writer Elif Şafak's Novel "The Bastard Of Istanbul"
Lusine Gharakhanyan**

Keywords: understanding of the past, constructive present, boundary, repentance, symbolization, national memory, stereotypes, fundamental views, intergenerational relationship.

The article attempts to present the psychological context of Turkish writer Elif Şafak's novel "The Bastard of Istanbul". The question of the relationship between past and present generations has been considered by the example of two families reflected in the fiction. In the novel, Elif Şafak builds on his model of social reality, on which the past has no influence and which is far from the pervasive limits of subjectivity. The information presented in the text and context of the novel is a constructive psychological process about Armenians and the Armenian Genocide, which emphasizes the author's personal psychological connection to the past and the state of liberation from it. The article is also an attempt to value repentant Turks.